

Yer Tutucular ile İlgili Türkçe YouTube™ Videoları Ne Düzeyde Yararlı?

Berkant Sezer(0000-0001-9731-6156)^α

Selcuk Dent J, 2022; 9: 133-140 (Doi: 10.15311/selcukdentj.953085)

Başvuru Tarihi: 15 Haziran 2021
Yayına Kabul Tarihi: 25 Ocak 2022

ÖZ

Yer Tutucular ile İlgili Türkçe YouTube™ Videoları Ne Düzeyde Yararlı?

Amaç: YouTube™ video paylaşım platformu, bireylerin sağlıkla ilgili bilgilere erişmek için kullandıkları birincil kaynaklardan biridir. Bu çalışmanın amacı YouTube™'da Türkçe olarak bulunan 'yer tutucu' konulu videoların içeriklerinin değerlendirilmesidir.

Gereç ve Yöntemler: YouTube™'da 'yer tutucu' sözcük çifti ile Türkçe olarak arama yapılarak erişilen ilk 140 video uzman bir çocuk diş hekimi tarafından değerlendirildi. Video süresi, görüntülenme, beğenme ve beğenmeme sayıları ve yüklenme kaynakları kaydedildi. Videoların içeriği Amerikan Çocuk Dişhekimliği Akademisi'nin belirlediği kriterlere göre değerlendirildi. Yarar düzeyine göre gruplar arasındaki ortalama farklar normal dağılım gösteren veriler için bağımsız örneklem t-testi, normal dağılım göstermeyen veriler için Mann-Whitney U testi ile video yükleme kaynakları ile video içerik parametreleri ise Fisher-Exact testi ve Ki-kare testi ile değerlendirilmiştir. Video özellikleri ile skorları arasındaki ilişki Spearman Korelasyon Analizi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular: 140 videonun 25'i (% 17.9) değerlendirme kriterlerine uygun bulunarak analiz edilmiştir. Ortalama video süresi 215.2 ± 409.5 saniye, video görüntülenme sayısı 13834.5 ± 37821.4, beğenme sayısı 54.1 ± 137.5, beğenmeme sayısı 5.4 ± 18.4 olarak tespit edilmiştir. 9 (% 36) videonun az yararlı, 16 (% 64) videonun ise orta düzeyde yararlı olduğu görülmüştür. Ortalama skor 3.88 ± 1.39 olarak hesaplanmıştır. Toplam video skoru ile video özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı gözlenmiştir (p > 0.05).

Sonuç: YouTube™ video paylaşım platformunda 'yer tutucu' ile ilgili Türkçe videoların sayısının oldukça az, mevcut içeriklerin ise yetersiz olduğu görülmüştür. Yer tutucular ile ilgili olarak kullanıcıları doğru ve eksiksiz bilgilendirmek amacıyla daha fazla sayıda ve daha kapsamlı video içeriklerinin üretilmesi gerekmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER

Çocuk diş hekimliği, Sosyal medya, Video, Yer tutucu, YouTube™.

ABSTRACT

How Useful are YouTube™ Videos in Turkish about Space Maintainers?

Background: YouTube™ is one of the primary sources used by individuals to access health-related information. The aim of this study was to evaluate the content of the videos on 'space maintainer' in Turkish on YouTube™.

Methods: The first 140 videos accessed by searching YouTube™ in Turkish with the word 'space maintainer' were evaluated. Video duration, numbers of views, likes, dislikes, and upload sources were recorded. The content of the videos was evaluated according to American Academy of Pediatric Dentistry criteria. The mean differences between the groups according to utility level were determined by the Independent sample t-test for normally distributed data, the Mann-Whitney-U test for non-normally distributed data; video sources and content parameters were evaluated with Fisher-Exact and Chi-square tests. The relationship between video features and scores was evaluated using Spearman Correlation Analysis.

Results: Of the 140 videos, 25 (17.9 %) were analyzed, which were found to be suitable for the evaluation criteria. The mean video duration was 215.2 ± 409.5 seconds, the number of video views was 13834.5 ± 37821.4, likes was 54.1 ± 137.5, and dislikes was 5.4 ± 18.4. It was seen that 9 (36 %) videos were less useful and 16 (64 %) videos were moderately useful. The mean score was calculated as 3.88 ± 1.39. It was observed that there was no statistically significant relationship between the total video score and the video properties (p > 0.05).

Conclusion: It has been observed that the number of Turkish videos about the 'space maintainer' on the YouTube™ is quite low, the existing content is insufficient. More comprehensive videos should be produced in order to inform users accurately and completely about space maintainers.

KEYWORDS

Pediatric dentistry, Social media, Space maintainer, Video, YouTube™.

Süt dişleri, konuşma, çiğneme, estetik ve dentisyonu etkileyen zararlı alışkanlıkların önlenmesi yanında, sürekli dişlerin ideal ve doğru konumlanmaları ve sürmeleri ile çocuğun büyüme ve gelişmesinde önemli rol oynar.¹ Süt dişlerinin, çocuğun büyüme-gelişme süreci içerisinde köklerinin rezorbe olarak düşmesini takiben, ilgili bölgeden sürekli dişin sürmesi fizyolojik bir süreç olarak kabul edilmektedir.² Bu süreç, travma, diş çürüğü, periodontal hastalıklar veya erken kök rezorbsiyonuna neden olan sistemik etkenler

sebebiyle bozulduğunda, süt dişleri olması gerekenden erken zamanda kaybedilerek dentisyonda çeşitli sorunlara neden olur.³ Kaybedilen süt dişine komşu bölgedeki süt ve/veya sürekli dişlerin, boşluğu devrilme hareketi ile kapatması sonucu, sürmesi beklenen sürekli diş ektopik olarak sürebilir, gömülü kalabilir ve/veya erken ve geç sürme söz konusu olabilir.^{2,3} Ayrıca karşıt çenedeki süt ve/veya sürekli dişin, ilgili boşluğa doğru supraerüpsiyonu, diş kaybına ve boşluğa bağlı olarak dentisyonu etkileyen

^α Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi, Pedodonti Anabilim Dalı, Çanakkale, Türkiye

zararlı alışkanlıkların gelişimi, baş-yüz gelişiminde aksaklıklar ve dental ark uzunluğunda azalma gibi sonuçlar, gelişmekte olan bireyde çeşitli maloklüzyonlara sebebiyet verir.^{3,4} Etkeni her ne olursa olsun, erken süt dişi kayıplarında, uygun endikasyon dahilinde yapılacak yer tutucular tüm bu problemlerin önlemesi için en iyi tedavi yaklaşımıdır.⁵

Son otuz yıl içinde öneminin giderek anlaşıldığı yer tutucular ile ilgili yapılan çalışmalar sonucunda bu apareyler sabit, hareketli ve yarı-sabit; fonksiyonel ve fonksiyonel olmayan; aktif ve pasif; tek taraflı ve çift taraflı; veya tüm bunların kombinasyonu şeklinde sınıflandırılmıştır.⁶ Erken kaybedilen süt dişinin boşluğunun mezio-distal olarak korunması, ark uzunluğunun azalmasının ve ektopik sürmenin engellenmesi yanında fonksiyon, estetik ve çocuğun psiko-sosyal gelişimine de katkıda bulunur. Yer tutucuların uygulanması için ise boşluğun mezio-distal olarak yeterli genişliğe sahip olması, fonksiyonel kuvvetler altında zarar görmeyecek ve bireyin çiğneme hareketlerini engellemeyecek biçimde tasarlanması ve yapılacak yer tutucunun tipine bağlı olarak çocuğun alerjik/sistemik durumunun buna uygun olması gerekmektedir.⁶ Yer tutucular ile ilgili önemli konulardan bir diğeri de uygulama sonrası çocuk ve ebeveyn kontrolündeki ağız hijyeni ile yer tutucunun temizliğinin sağlanmasıdır. İdeal ağız hijyeninin sağlanmadığı durumlarda yer tutucular besin artıkları için ek retansiyon alanı oluşturabileceğinden çürük olasılığını artırmaktadır. Bu sebeple, hekim tarafından verilen öneriler dahilinde, ebeveyn ve çocuğun iş birliği ile ağız hijyenine dikkat edilmelidir.^{7,8} Tipi her ne olursa olsun, tüm yer tutucuların hekimin uygun gördüğü sürelerde kontrol edilmesi ve gerekiyorsa modifiye edilmesi gerekmektedir.⁹ Bahsedilen tüm bilgiler ve uyulması gereken kurallar dahilinde yapılan yer tutucu, çocuğun oklüzyonunu optimal düzeyde kontrol altında tutarak, ayrıca çiğneme, estetik ve fonasyonunun devamlılığını sağlamaktadır.

İnternet, kapsamlı ve/veya belirli bilgi türlerine kolay erişim ve gerçek zamanlı geri bildirim amacıyla etkileşimli iletişim için bir kanal olarak kabul edilir.^{10,11} Buna karşın, çevrimiçi sağlık bilgilerinin kalitesi endişe kaynağı olmuş, yapılan bir sistematik derlemede yüksek kalitedeki yararlı bilgilerin yanında, yararsız ve yanlış bilgilerin de oldukça yoğun olduğu bildirilmiştir.¹² YouTube™ (www.youtube.com) video içeriği paylaşmak amacıyla kullanılan ve günümüzde sağlık ile ilgili bilgilerin paylaşımının ve erişiminin arttığı en popüler sosyal ağ sitelerinden biridir.¹³ Kullanıcıların ücretsiz olarak görüntüleme, yükleme ve indirme yapabildiği, ayrıca yükleme kaynakları ve diğer izleyiciler ile kolaylıkla iletişim sağlayabildiği bir platformdur. Bununla birlikte, sağlık hizmetleri ve sağlık ile ilgili bilgiye erişim için İnternet, sosyal medya ve iletişim platformlarını kullanmanın düzensizlik, karmaşık mesleki dil ve diğer sağlık profesyonelleri tarafından yetersiz incelenmesi gibi çeşitli

dezavantajları vardır. Bu da yanlış ve/veya eksik bilginin, sağlık profesyoneli olmayan kullanıcılar tarafından öğrenilme ve yayılma olasılığını artırmaktadır.¹⁴ YouTube™ video paylaşım platformunda bulunan sağlık ile ilgili videoların içeriklerinin değerlendirildiği çok sayıda çalışma yapılmış¹⁵⁻²⁰, bu içeriklerin güvenilirlik ve doğruluğuna dair endişelerden bahsedilmiş ve içeriklerdeki bilgilerin homojen olmayabileceği bildirilmiştir.¹⁵

Literatürde, farklı ülke ve dillerde çocuk diş hekimliği ve uygulamaları ile yer tutucular özelinde YouTube™ platformunda paylaşılan videolar ve içeriklerine dair çeşitli çalışmalar olmasına karşın, ülkemizde Türkçe olarak yapılmış 'yer tutucu'lar ile ilgili herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, YouTube™'da Türkçe olarak bulunan 'yer tutucu' konulu videoların içeriklerinin değerlendirilmesidir.

GEREÇ ve YÖNTEM

YouTube™ video platformunun www.youtube.com ağ adresinde 15 Mayıs 2021 tarihinde arama bölümüne Türkçe karakterler ile 'yer tutucu' yazılarak varsayılan ayarlarda (herhangi bir filtreleme işlemi uygulanmadan) arama yapılmıştır. Literatürde yer alan araştırmalarda, kullanıcıların % 95'inin YouTube™'da çevrimiçi olarak yapılan aramalarda ilk 5 sayfadan sonra arama yapmaya devam etmemesi sebebiyle 60-200 videonun değerlendirildiği görülmüştür.^{15,20,21} Bu sebeple, sonraki videoların tümünün yer tutucular hakkında bilgilendirme videoları olmaması sebebiyle çalışmada ilk 140 video değerlendirilmiştir.

Arama sonucu erişilen videolardan yer tutucu ile ilgili olmayanlar, sessiz olanlar veya animasyon biçiminde fonunda müzik bulunanlar, tekrarlayanlar ve Türkçe olmayanlar çalışma dışı bırakılmıştır. Dahil edilme kriterlerine uyan tüm videolar uzman bir çocuk diş hekimi (BS) tarafından değerlendirilmiştir. Değerlendirmenin güvenilirliği ve araştırmacının kalibrasyonu amacıyla rastgele seçilen on video, ilk değerlendirmeden iki ve üç hafta sonra aynı araştırmacı tarafından tekrar değerlendirilmiş ve araştırmacı için sınıf içi korelasyon katsayısı hesaplanmıştır.

İncelenen videoların bağlantı linki, süresi, yüklenme tarihi, yükleyici kaynağın tipi, görüntülenme, beğenme ve beğenmeme sayıları ile ilgili veriler elde edilerek kaydedilmiştir. Her video, Amerikan Çocuk Dişhekimliği Akademisi'nin (AAPD) rehberleri²² doğrultusunda hazırlanan kriterler ile değerlendirilmiştir. Buna göre, video içerikleri etioloji, erken diş kaybı ve yer tutucu uygulamasının diş sağlığına etkileri, yer tutucu uygulamasının amacı, erken diş kaybının genel sağlığa olumsuz etkileri, tedavi seçenekleri, yer tutucu tipleri ve uygulama kuralları, takip randevularının önemi, yer tutucu kullanım süreleri ve konuyu pekiştirecek görsel bir unsurun bulunması konularında değerlendirilerek, her videoya, bahsedilen bu konulardan her biri için 0-1 puan verilmiş, sonuçta her video toplamda 0-9 arasında

skorlanmıştır. Rehberin önerileri doğrultusunda toplam 0 skorunu alan videolar yararsız, 1-3 skorunu alanlar az yararlı, 4-6 skorunu alanlar orta düzeyde yararlı ve 7-9 skorunu alanlar çok yararlı olarak sınıflandırılmıştır.²²

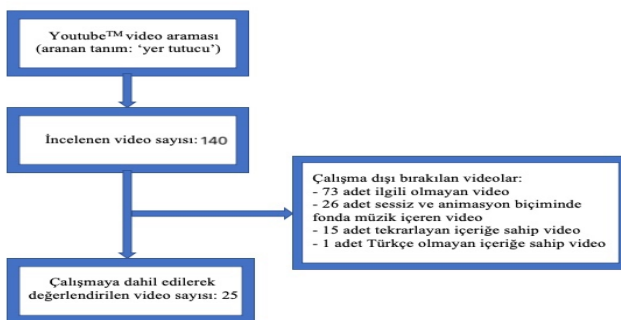
Videolar yükleme kaynağına göre, bireysel sağlık profesyonelleri, kurumsal sağlık profesyonelleri (üniversite/hastane/klinik), bağımsız kullanıcılar ve sağlık web siteleri tarafından yüklenenler olmak üzere dört farklı gruba ayrılmıştır.

Veri girişleri Microsoft Excel® 2013 (Microsoft, Redmond, WA, ABD), tüm istatistiksel analizler SPSS® Software Versiyon 26.0 (IBM Corp., Chicago, IL, ABD) yazılımları kullanılarak yapılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro-Wilk testi ile değerlendirilmiştir. Az ve orta yararlı videolar arasındaki ortalama farkların analizi için normal dağılım gösteren verilere bağımsız örneklem t-testi, normal dağılım göstermeyen verilere Mann-Whitney U testi; video yükleme kaynakları ile video içerik parametrelerini değerlendirmek için ise Fisher-Exact testi ile Ki-kare testi uygulanmıştır. Video özellikleri ile skorları arasındaki ilişki Spearman Korelasyon Analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. Tüm analizlerde $p < 0.05$ istatistiksel anlamlılık seviyesi olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırmacının kalibrasyonu ve değerlendirmenin güvenilirliği için kullanılan sınıf içi korelasyon katsayısı ortalama 0.976'da (aralık: 0.917-0.99) mükemmel düzeyde güvenilirlik göstermiştir.

YouTube™ video platformu arama motoruna 'yer tutucu' yazılarak ulaşılan ilk 140 video içerik açısından incelenmiş, bu videolardan 73'ü (% 52.1) yer tutucu ile ilgili olmaması, 26'sı (% 35.6) sessiz veya animasyon biçiminde fonunda müzik barındırması, 15'i (% 10.7) tekrarlayan ve 1'i (% 0.7) Türkçe olmayan içeriğe sahip olması nedeniyle çalışma dışı bırakılmıştır. Kalan 25 (% 17.9) video değerlendirme kriterlerine göre incelenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1.

Video seçim ve değerlendirme sürecinin akış şeması

Ortalama video süresi (\pm standart sapma) 215.2 ± 409.5 saniye, video görüntülenme sayısı 13834.5 ± 37821.4 , beğenme sayısı 54.1 ± 137.5 , beğenmeme sayısı 5.4 ± 18.4 olarak tespit edilmiştir. AAPD kriterlerine²² göre video içeriklerinin değerlendirilmesi sonrasında, videolardan hiçbirinin yararsız ve çok yararlı olarak sınıflandırılmadığı; 9 (% 36) videonun az yararlı, 16 (% 64) videonun ise orta düzeyde yararlı olduğu görülmüştür. Ortalama skor 3.88 ± 1.39 olarak hesaplanmıştır. Video süresi, görüntülenme, beğenme ve beğenmeme sayıları ile değerlendirme sonucu elde edilen toplam skora dair tanımlayıcı istatistikler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.

Yer tutucu hakkındaki Türkçe YouTube™ videoları ile ilgili tanımlayıcı istatistikler

Değişken	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Hata	Standart Sapma
Video süresi (saniye)	16	1967	215.2	81.9	409.5
Görüntülenme sayısı	2	177812	13834.5	7564.3	37821.4
Beğenme sayısı	0	625	54.1	27.5	137.5
Beğenmeme sayısı	0	91	5.4	3.7	18.4
Toplam skor	1	6	3.88	0.28	1.39

Videoların platforma yüklenme yılları incelendiğinde, tarihlerin 2014-2021 arasında olduğu ve videoların yarısından fazlasının 2017-2019 yılları arasında yüklendiği gözlemlenmiştir. Video yüklenme kaynakları incelendiğinde, 9'unun (% 36) bireysel sağlık profesyonelleri, 8'inin (% 32) kurumsal sağlık profesyonelleri, 7'sinin (% 28) sağlık web siteleri ve 1'inin (% 4) bağımsız kullanıcı tarafından yüklendiği tespit edilmiştir. Video yüklenme kaynakları ve içerik değerlendirme parametrelerinin video toplam skoruna göre belirlenen gruplar arasında karşılaştırmaları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Yer tutucu hakkındaki Türkçe YouTube™ videolarının az ve orta düzeyde yararlı gruplarda içerik parametreleri, toplam skor ve yükleme kaynağı açısından dağılım ve karşılaştırılması

Değişken	Az Yararlı (n=9) N (%)	Orta Düzeyde Yararlı (n=16) N (%)	Toplam (n=25) N (%)	p-değeri
İçerik parametreleri				
Etiyoloji	2 (22.2)	14 (87.5)	16 (64)	0.002*
Erken diş kaybı ve yer tutucu uygulamasının diş sağlığına etkileri	3 (33.3)	13 (81.3)	16 (64)	0.031*
Yer tutucu uygulamasının amacı	7 (77.8)	16 (100)	23 (92)	0.120*
Erken diş kaybının genel sağlığa olumsuz etkileri	0	0	0	u.d.
Tedavi seçenekleri	2 (22.2)	7 (43.8)	9 (36)	0.401*
Yer tutucu tipleri ve uygulama kuralları	2 (22.2)	12 (75)	14 (56)	0.017*
Takip randevularının önemi	1 (11.1)	4 (25)	5 (20)	0.621*
Yer tutucu kullanım süreleri	0	6 (37.5)	6 (24)	0.057*
Konuyu pekiştirecek görsel bir unsurun bulunması	4 (44.4)	4 (25)	8 (32)	0.394*
Toplam skor	2.33±0.71	4.75±0.78	3.88±1.39	< 0.001**
Yükleme kaynağı				
Bireysel sağlık profesyonelleri	3 (33.3)	6 (37.5)	9 (36)	0.576***
Kurumsal sağlık profesyonelleri	3 (33.3)	5 (31.3)	8 (32)	
Bağımsız kullanıcı	1 (11.1)	0	1 (4)	
Sağlık web siteleri	2 (22.2)	5 (31.3)	7 (28)	

*Fisher-Exact testi, **Bağımsız örneklem t-testi, ***Ki-kare testi.

Kalın fontlu yazılan değerler istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir ($p < 0.05$).

u.d.:uygulanabilir değil.

Dikkat çeken bir bulgu olarak erken diş kaybının genel sağlığa etkilerine dair hiçbir videoda içeriğe ulaşılmazken, yer tutucuların amaçları konusuna dair içeriğe orta düzeyde yararlı videoların tamamında (n=16) ve az yararlı videoların % 77.8'inde (n=7) rastlanmıştır. Bağımsız örneklem t-testi ile yapılan toplam skor karşılaştırmasında orta düzeyde yararlı videoların ortalama toplam skorunun, az yararlı videolara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür ($p < 0.001$). Video yükleme kaynaklarının videoların yarar düzeyi üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir ($p = 0.576$).

Video süresi ve görüntülenme, beğenme ve beğenmeme sayıları ile video içeriklerinin değerlendirilmesi sonucunda elde edilen toplam skor arasındaki ilişkilerin değerlendirildiği korelasyon analizi sonuçları **Tablo 3**'te gösterilmiştir.

Tablo 3.

Video süresi, görüntülenme, beğenme ve beğenmeme sayıları ile toplam skor değerlerinin arasındaki korelasyonun değerlendirilmesi

Değişkenler	Video süresi (s)		Görüntülenme sayısı		Beğenme sayısı		Beğenmeme Sayısı		Toplam skor	
	r-katsayısı	p-değeri	r-katsayısı	p-değeri	r-katsayısı	p-değeri	r-katsayısı	p-değeri	r-katsayısı	p-değeri
Video süresi (s)	-	-	0.472	0.017	0.708	< 0.001	0.239	0.250	0.029	0.892
Görüntülenme sayısı	0.472	0.017	-	-	0.751	< 0.001	0.729	< 0.001	0.035	0.868
Beğenme Sayısı	0.708	< 0.001	0.751	< 0.001	-	-	0.512	0.009	- 0.056	0.790
Beğenmeme sayısı	0.239	0.250	0.729	< 0.001	0.512	0.009	-	-	0.094	0.656
Toplam skor	0.029	0.892	0.035	0.868	- 0.056	0.790	0.094	0.656	-	-

Kalın fontlu yazılan değerler istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir ($p < 0.05$).

s: saniye.

Buna göre, video süresi ile görüntülenme ve beğenme sayıları arasında (sırasıyla $r = 0.472$, $p = 0.017$ ve $r = 0.708$, $p < 0.001$), görüntülenme sayısı ile beğenme ve beğenmeme sayıları arasında (sırasıyla $r = 0.751$, $p < 0.001$ ve $r = 0.729$, $p < 0.001$) ve beğenme ve beğenmeme sayıları arasında ($r = 0.512$, $p = 0.009$) anlamlı bir ilişki tespit edilirken; toplam video skoru ile video özellikleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı gözlenmiştir ($p > 0.05$).

TARTIŞMA

Gelişen ve iletişimin çoğunlukla İnternet ve sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirildiği günümüz dünyasında, bireylerin sağlık ile ilgili problemlerinde de bu uygulamaları sıklıkla kullandığı bilinmektedir. Ayrıca, dünyanın uzun bir aradan sonra karşılaştığı salgın gerçeği, COVID-19 pandemisi şeklinde ortaya çıktığında, bu duruma hazırlıksız olan dünya ülkelerinde sağlık sistemlerinde de büyük değişimler yaşanmıştır. Sağlık sistemleri, klinikler, hastaneler ve diğer profesyonel sağlık kurumları hızlı bir biçimde dijital sağlık çözümleriyle donatılarak başta tele-tıp ve tele-diş hekimliği olmak üzere, bireysel ve toplumsal teması en aza indirmek maksadıyla, çeşitli uygulamalar geliştirilmiştir.²³ Yapılan çalışmalar, bireylerin salgın etkilerinden korunmak amacıyla, bu dönem içinde artan oranlarda dijital sağlık erişimi ve bilgilendirmelerine yöneldiğini göstermektedir.²⁴ Tüm bu etkenler düşünüldüğünde, hastaların sağlık konusunda etkili ve doğru bilgiye ulaşmaları büyük önem taşır. Bu bağlamda, kullanımı oldukça yaygın olan YouTube™ video paylaşma platformunda paylaşılan videoların içerik analizinin yapıldığı tıp ve diş hekimliği alanında çeşitli çalışmalar bulunmaktadır.^{14-20,25-35} Diş hekimliği ile ilgili olarak gömülü dişler²⁹, erken çocukluk çağı çürükleri konusunda ebeveynlerin eğitimi³⁰, dudak-damak yarıkları³¹, dentisyonu etkileyen çocukluk dönemi kötü ağız alışkanlıkları³², ebeveynlerin çocuklarının ağız hijyenini sağlaması¹⁹, kök-kanal tedavisi²⁸, ortodontik ve yer tutucu apareyler^{18,20,33,35}, genel anestezi altında diş tedavisi¹⁷, dental avülsiyon yaralanmaları³⁶ ve ağız kanserleri^{15,34} konularında videoların değerlendirildiği çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak çocuk diş hekimliği uzmanlık alanına giren 'yer tutucu'lar ile ilgili Türkçe YouTube™ videolarının içerik analizinin yapıldığı herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

YouTube™, kullanıcıların hastalık ile ilgili bilgi ve deneyimlerini yorum yapılabilen videolar aracılığıyla belirtebildikleri ve diğer kullanıcılar ile etkileşime girebildikleri, dünya çapında en çok erişilen ikinci web sitesi ve video tabanlı olarak en çok kullanılan sosyal medya platformudur.^{37,38} Yeryüzü üzerindeki tüm İnternet kullanıcılarının yaklaşık olarak üçte birinin kullandığı bir kaynak olarak YouTube™'da, çeşitli tıbbi konularda kalite-kontrol eksikliği sebebiyle yanlış ve zararlı bilgiler barındıran ve bunun sonucunda da ciddi sağlık sorunlarına neden olabilen içerikler giderek artmaktadır.^{13,39}

Tüm bu risklerine rağmen platformda paylaşılan videoların sağlık profesyoneli olan ve olmayan birçok kullanıcı üzerinde oldukça etkili olduğu bilinmektedir.^{17,29} Bu sebeple içeriklerin sayısından ziyade doğru bilgiyi uygun kalitede vermesi önemlidir.

Bu çalışmanın bulguları YouTube™ video paylaşım platformunda bulunan yer tutucu ile ilgili Türkçe içeriklerin hiçbirinin yararsız ve çok yararlı olmadığını göstermiştir. Ayrıca arama motoruna 'yer tutucu' yazıldığında erişilen ilk 140 videonun % 83.1'inin konuyla ilgili olmadığı, bilgi içermediği, tekrarlayan içeriğe sahip olduğu veya Türkçe olmadığı görülmüştür. Bu oran Üstün ve ark.nın¹⁸ çalışmasındaki orandan (% 68.4) yüksekken, Çapan'ın²⁰ çalışmasındaki orandan düşüktür (% 87).

Bilimsel literatürde yer tutucu ile ilgili Türkçe videoların içerik analizini değerlendiren herhangi bir çalışma olmamasına karşın, aynı konuda yapılmış İngilizce videoların analizini değerlendiren üç çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalardan birinde³⁵, YouTube™ platformunda yer tutucular ile ilgili olan ilk 120 video incelenmiş ve 46 video değerlendirmeye alınmıştır.³⁵ Video içeriklerinde, yer tutucuların tanım ve amacı, uygulanma zamanı ve işlem basamakları, yararları, tipleri, yan etkileri ve kullanımlarına dair önerilerin tek bir gözlemci tarafından değerlendirildiği çalışmada yüksek ve düşük kalitedeki video içeriklerinin yer tutucunun uygulanma zamanı, işlem basamakları, yararları, tipleri ve içerik toplam skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklar olduğu bildirilmiştir.³⁵ Bir diğer çalışmada²⁰ ise YouTube™ içeriğindeki İngilizce yer tutucu videoları iki farklı diş hekimi tarafından, bu çalışmada da kullanılan AAPD kriterleri ile değerlendirilmiş, başlangıçta izlenen ilk 400 videonun 348'i dahil edilme kriterlerine uygun bulunmadığı için çalışma dışı bırakılmıştır.²⁰ Bu çalışmanın sonuçlarına benzer biçimde, Çapan'ın çalışmasında²⁰ da videoların büyük bölümünün sağlık profesyonelleri tarafından paylaşıldığı görülmüştür. Çalışmanın sonucunda videoların büyük bölümünün etioloji, amaç ve yer tutucuların diş sağlığı ve genel sağlığa etkilerine dair bilgileri içerdiği ve video uzunluğu ile video içeriğinin kullanışlılığı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir korelasyon olduğu rapor edilmiştir.²⁰ Benzer biçimde bu çalışmada da etioloji ve erken diş kaybı ile yer tutucu uygulamasının diş sağlığına etkilerinin orta düzeyde yararlı videoların büyük bölümünde mevcut olduğu gözlenmiştir. Diğer yandan, video özellikleri ile toplam video skoru arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmaması ise farklı dil içeriği bulunan videolarda ön planda bulunan parametrelerin değişken olduğunu göstermektedir. Ayrıca, her iki çalışmada^{20,35} da bu çalışmanın bulgularına benzer olarak yükleme kaynağı ile video içeriğinin kalitesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı gösterilmiştir.

Üçüncü bir çalışmada¹⁸ ise, yer tutucular ile ilgili YouTube™'daki ilk 225 video izlenmiş ve 71 video iki farklı gözlemci tarafından değerlendirilmiştir. Videoların değerlendirilmesinde yer tutucunun tanımı, endikasyonları, kontrendikasyonları, altı farklı yer tutucu tipinin tanımları, yer tutucu uygulamasının ölçü, üretim, uyumlama ve simantasyonu içeren dört farklı basamağının açıklaması, yer tutucuların avantajları ve komplikasyonları ile oral hijyen ve takip periyotları ile ilgili kriterler kullanılmıştır. Üstün ve ark.¹⁸ çalışmasında, bu çalışmaya paralel olarak, içerik analiz skorlarının düşük ve yüksek kalitedeki videolar arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olduğu; ayrıca video süresinin de yüksek kalitedeki videolarda anlamlı düzeyde daha uzun olduğu bildirilmiştir.¹⁸

Üstün ve ark.¹⁸ çalışmasında kullanılan ve AAPD rehberlerine göre hazırlanan kriterler, değerlendirmenin detaylandırılmasında çalışmanın güçlü bir yönü gibi gözükse de özellikle yer tutucuların tiplerinin ve uygulama basamaklarının ayrıntılı olarak açıklanmasının YouTube™ içeriğindeki yer tutucular ile ilgili Türkçe videolarda bulunmaması sebebiyle bu çalışmada Çapan'ın²⁰ kullandığı ve AAPD rehberlerine göre hazırlanan ve görece sadeleştirilmiş kriterler tercih edilmiştir. Bu kriterlerin uygulanmasındaki temel sınırlandırma, kriterlerin video içerikleri için geliştirilmemiş oluşudur. Dolayısıyla, skora yönteminin rijit yapısı sebebiyle videoların skorları düşebilir ve bu durum kriter derecelendirmesinde yanlışlık ve hataya yol açabilir.¹⁸

Video içeriklerinin analizi sonucunda elde edilen skora göre belirlenen yararlılık düzeyleri ile video süresi, görüntülenme, beğenme ve beğenmeme sayıları arasında herhangi bir istatistiksel anlamlı fark olmaması, izleyicilerin videoların doğruluğu ve güvenilirliği açısından farkındalıklarının düşük olduğunu göstermektedir.¹⁵ İnternet ve sosyal medya aracılığıyla elde edilen bilgilerin doğruluğunu belirlemek kullanıcılar açısından oldukça güçtür.⁴⁰ Benzer şekilde, video süresi ile görüntülenme ve beğenme sayıları arasındaki anlamlı ilişki, kullanıcıların izleme ve değerlendirmede içerikten çok bu parametreleri dikkate aldığını göstermektedir.

Çalışmanın bulguları orta düzeyde yararlı videoların içeriklerinde etiyojoloji, erken diş kaybı ve yer tutucu uygulamasının diş sağlığına etkileri ile yer tutucu tipleri ve uygulama kuralları parametrelerinin az yararlı videolara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha fazla bulunduğunu göstermektedir. Veliler tarafından hekimlere sıklıkla yer tutucu apareyinin ne olduğu ve ne amaçla kullanıldığı sorulduğundan az yararlı videolarda sıklıkla bu soruya cevaben amaç ve görsel içerik parametrelerinin bulunduğu düşünülmektedir.³⁵ Diğer taraftan, değerlendirilen videoların hiçbirinde erken diş kaybının genel sağlığa olumsuz etkileri ile ilgili içerik bulunmaması, tıp ve diş

hekimliğinin multidisipliner işbirliği açısından eksik ve üzücü bir sonuç olarak görülmüştür.

Değerlendirilen videoların büyük çoğunluğunun (% 68) bireysel ve kurumsal sağlık profesyonelleri tarafından yüklendiği gözlenmiştir. Bu durum, bilgilerin güvenilirliği açısından olumlu karşılansa da izleyici dikkatini çekmek ve dağıtmamak amacıyla video sürelerinin kısa tutulması önemli bilgilerin paylaşılmasına sebep olmuştur. Video yükleme kaynaklarının dağılımı, daha önce farklı sağlık konularında yapılmış birçok çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.^{20,34,35}

Mevcut çalışma bazı sınırlılıklara sahiptir. YouTube™ çok sayıda videonun dinamik bir süreçte silinerek eklendiği bir platform olduğundan, çalışma sonuçlarının tarih ve hatta saatten son derece etkilendiği bilinmektedir.⁴¹ Çalışmanın yalnızca Türkçe videoların içeriğini değerlendirmesi bir sınırlama olarak düşünülebilse de bu tür çalışmaların, videoların dilinin ilgili coğrafik bölgenin yaşayanlarına hitap ettiği düşünüldüğünde, farklı dillerde yapılması önemlidir. Diğer yandan farklı dillerde ve farklı dijital ortamlarda yapılan çalışmaların bulgularının birleştirilerek çok merkezli sonuçların verilmesi uluslararası anlamda karşılaştırmaların yapılabilmesi açısından tavsiye edilmektedir.

SONUÇ

YouTube™ video paylaşım platformunda 'yer tutucu' ile ilgili Türkçe videoların sayısının oldukça az, mevcut içeriklerin ise yetersiz olduğu görülmüştür. Orta derecede yararlı videolarda etiyojoloji, erken diş kaybı ve yer tutucu uygulamasının diş sağlığına etkileri, yer tutucu uygulamasının amacı ve yer tutucu tipleri ile uygulama kuralları genellikle içerikte bulunurken; az yararlı videolarda ise yalnızca yer tutucu uygulamasının amacı ve konuyu pekiştirecek görsel bir unsurun bulunması faktörünün ön plana çıktığı gözlenmiştir. Bu durum, yer tutucular ile ilgili olarak başta bireysel ve kurumsal sağlık profesyonelleri tarafından, kullanıcıları doğru ve eksiksiz bilgilendirmek amacıyla daha fazla sayıda ve daha kapsamlı video içeriklerinin üretilmesi gerektiğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

- 1- Barbería E, Lucavechi T, Cárdenas D, Maroto M. Free-end space maintainers: design, utilization and advantages. *J Clin Pediatr Dent* 2006;31:5-8.
- 2- Setia V, Pandit IK, Srivastava N, Guagnani N, Sekhon HK. Space maintainers in dentistry: past to present. *J Clin Diagn Res* 2013;7:2402-5.
- 3- Heilborn J, Kuchler E, Fidalgo T, Antunes L, Costa M. Early primary tooth loss: prevalence, consequence and treatment. *Int J Dent Recife* 2011;10:10-3.
- 4- Al-Shahrani N, Al-Amri A, Hegazi F, Al-Rowis K, Al-Madani A, Hassan KS. The prevalence of premature loss of primary teeth and its impact on malocclusion in the Eastern Province of Saudi Arabia. *Acta Odontol Scand* 2015;73:544-9.
- 5- Pawar BA. Maintenance of space by innovative three-dimensional-printed band and loop space maintainer. *J Indian Soc Pedod Prev Dent* 2019;37:205-8.
- 6- Jitesh S, Mathew MG. Space maintainer-A review. *Drug Invention Today* 2019;11.
- 7- Arikan F, Eronat N, Candan U, Boyacioğlu H. Periodontal conditions associated with space maintainers following two different dental health education techniques. *J Clin Pediatr Dent* 2007;31:229-34.
- 8- Yıldız Keriş E, Atabek D, Güngör K. Effects of fixed and removable space maintainers on halitosis. *BMC Oral Health* 2016;16:99.
- 9- Rajab LD. Clinical performance and survival of space maintainers: evaluation over a period of 5 years. *ASDC J Dent Child* 2002;69:156-60.
- 10- Prestin A, Vieux SN, Chou WY. Is Online Health Activity Alive and Well or Flatlining? Findings From 10 Years of the Health Information National Trends Survey. *J Health Commun* 2015;20:790-8.
- 11- Ofra Y, Paltiel O, Pelleg D, Rowe JM, Yom-Tov E. Patterns of information-seeking for cancer on the internet: an analysis of real world data. *PLoS One* 2012;7:e45921.
- 12- Eysenbach G, Powell J, Kuss O, Sa ER. Empirical studies assessing the quality of health information for consumers on the world wide web: a systematic review. *JAMA* 2002;287:2691-700.
- 13- Madathil KC, Rivera-Rodriguez AJ, Greenstein JS, Gramopadhye AK. Healthcare information on YouTube: A systematic review. *Health Informatics J* 2015;21:173-94.
- 14- Li M, Yan S, Yang D, Li B, Cui W. YouTube™ as a source of information on food poisoning. *BMC Public Health* 2019;19:952.
- 15- Hassona Y, Taimeh D, Marahleh A, Scully C. YouTube as a source of information on mouth (oral) cancer. *Oral Dis* 2016;22:202-8.
- 16- Ayranci F, Buyuk SK, Kahveci K. Are YouTube™ videos a reliable source of information about genioplasty? *J Stomatol Oral Maxillofac Surg* 2021;122:39-42.
- 17- Öztürk G, Gümüş H. Çocuklarda Genel Anestezi Altında Uygulanan Diş Tedavileri ile İlgili YouTube™ Videolarının İçerik Analizi. *Selcuk Dental Journal* 2021;8:140-7.
- 18- Üstün N, Yılmaz OD, Ozcan M. Quality and reliability assessment of the space maintainer videos as a source of information. *Ital J Dent Med* 2020;5:8-16.
- 19- Duman C. YouTube™ quality as a source for parent education about the oral hygiene of children. *Int J Dent Hyg* 2020;18:261-7.
- 20- Çapan BŞ. YouTube as a source of information on space maintainers for parents and patients. *PLoS One* 2021;16:e0246431.
- 21- Desai T, Shariff A, Dhingra V, Minhas D, Eure M, Kats M. Is content really king? An objective analysis of the public's response to medical videos on YouTube. *PLoS One* 2013;8:e82469.
- 22- American Academy on Pediatric Dentistry Clinical Affairs Committee-Developing Dentition Subcommittee; American Academy on Pediatric Dentistry Council on Clinical Affairs. Guideline on management of the developing dentition and occlusion in pediatric dentistry. *Pediatr Dent* 2008-2009;30:184-95.
- 23- Chowdhury SR, Sunna TC, Ahmed S. Telemedicine is an important aspect of healthcare services amid COVID-19 outbreak: Its barriers in Bangladesh and strategies to overcome. *Int J Health Plann Manage* 2021;36:4-12.
- 24- Contreras CM, Metzger GA, Beane JD, Dedhia PH, Ejaz A, Pawlik TM. Telemedicine: Patient-Provider Clinical Engagement During the COVID-19 Pandemic and Beyond. *J Gastrointest Surg* 2020;24:1692-7.
- 25- Tian Y. Organ donation on Web 2.0: content and audience analysis of organ donation videos on YouTube. *Health Commun* 2010;25:238-46.
- 26- Kumar N, Pandey A, Venkatraman A, Garg N. Are video sharing web sites a useful source of information on hypertension? *J Am Soc Hypertens* 2014;8:481-90.
- 27- Delli K, Livas C, Vissink A, Spijkervet FK. Is YouTube useful as a source of information for Sjögren's syndrome? *Oral Dis* 2016;22(3):196-201.
- 28- Nason K, Donnelly A, Duncan HF. YouTube as a patient-information source for root canal treatment. *Int Endod J* 2016;49:1194-1200.
- 29- Pasaoglu Bozkurt A, Gaş S, Özdal Zincir Ö. YouTube video analysis as a source of information for patients on impacted canine. *Int Orthod* 2019;17:769-75.
- 30- ElKarmi R, Hassona Y, Taimeh D, Scully C. YouTube as a source for parents' education on early childhood caries. *Int J Paediatr Dent* 2017;27:437-43.

- 31-Korkmaz YN, Buyuk SK. YouTube as a Patient-Information Source for Cleft Lip and Palate. *Cleft Palate Craniofac J* 2020;57:327-32.
- 32-Simsek H, Buyuk SK, Cetinkaya E. YouTube™ as a source of information on oral habits. *J Indian Soc Pedod Prev Dent* 2020;38:115-8.
- 33-Aydın MN, Yılmaz H. Youtube™ video content analysis on removable orthodontic appliance. *Yeditepe J Dent* 2020;16:220-5.
- 34-Bağcı N, Taka K, Peker İ. Ağız kanseri konusundaki YouTube videolarının değerlendirilmesi. *Yeditepe J Dent* 2021;17:102-7.
- 35-Yılmaz H, Aydın MN. YouTube™ video content analysis on space maintainers. *J Indian Soc Pedod Prev Dent* 2020;38:34-40.
- 36-Hutchison CM, Cave V, Walshaw EG, Burns B, Park C. YouTube™ as a source for patient education about the management of dental avulsion injuries. *Dent Traumatol* 2020;36:207-11.
- 37-<https://www.alex.com/siteinfo/youtube.com> [Erişim tarihi:10Haziran2021]
- 38-Samuel N, Alotaibi NM, Lozano AM. YouTube as a Source of Information on Neurosurgery. *World Neurosurg* 2017;105:394-8.
- 39-Mueller SM, Hongler VNS, Jungo P, Cajacob L, Schwegler S, Steveling EH, et al. Fiction, Falsehoods, and Few Facts: Cross-Sectional Study on the Content-Related Quality of Atopic Eczema-Related Videos on YouTube. *J Med Internet Res* 2020;22:e15599.
- 40-Ruiz JG, Mintzer MJ, Leipzig RM. The impact of E-learning in medical education. *Acad Med* 2006;81:207-12.
- 41-Özdal Zincir Ö, Bozkurt AP, Gaş S. Potential Patient Education of YouTube Videos Related to Wisdom Tooth Surgical Removal. *J Craniofac Surg* 2019;30:e481-4.

Sorumlu Yazar :

Berkant SEZER

dt.berkantsezer@gmail.com